

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Стельмащука Антона Михайловича

на дисертаційну роботу Іжевського Павла Григоровича

«Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи

Агропромисловий комплекс виступає складовою частиною економіки України та забезпечує левову частину її експорту. Хоча ринковий механізм в історії людства довів свою ефективність та інноваційність, проте в умовах глобалізації та відкритості ринків не в достатній мірі забезпечує потенціал вітчизняного АПК, який вимагає тісної співпраці між різними за величиною та напрямками діяльності суб'єктами господарювання.

Водночас, індивідуалізовані сільськогосподарські виробники та переробні підприємства стикнулися з проблемою горизонтальної та вертикальної інтеграції для отримання взаємних вигід. З одного боку, відсутність інтеграції між сільськогосподарськими виробниками та переробними підприємствами породжує чимало проблем – незадовільне виконання договірних зобов'язань між задіяними суб'єктами та низька завантаженість переробних підприємств, орієнтація на сировинний експорт та зменшення резервів його нарощування. З іншого – вертикальна інтеграція не завжди забезпечує позитивний результат при об'єднанні різних за розмірами та галузями походження учасниками, при цьому витрати контролю над такою структурою перевищують позитивний ефект від її створення; горизонтальна інтеграція може лише забезпечити об'єднання технологічно однакових підприємств в одній галузі.

Отже, в Україні існують об'єктивні передумови для пошуку суб'єктами АПК нових організаційних форм бізнесу, бізнес-систем, які одночасно

поєднують в собі характеристики ринку та ієрархії, реорганізуються під впливом бізнес-процесів та забезпечують їх виконання.

Таким чином, актуальність, своєчасність та практичність дисертаційної роботи Іжевського П.Г. на тему «Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК» обумовлена важливістю АПК в економічному розвитку економіки України та комплексністю дослідження теоретичних, методологічних та практичних проблем відносно взаємодії виробників та переробників сільгосппродукції на основі мережевих відносин, орієнтованих на ефективність сторін взаємодії та збільшення доданої вартості в галузях національної економіки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення з дисертаційною роботою Іжевського П.Г. дає підстави стверджувати, що викладені в ній наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, достовірними та містять наукову новизну. Вони базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів проведення економічних досліджень, зокрема: методів ґносеологічного та інституціонального аналізу, моделювання та прогнозування, нечіткого моделювання і теорії ігор, аналізу, синтезу, системного підходу та абстрагування, абстрактно-логічного методу.

Дисертація складається із анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. В структурі роботи належним рівнем обґрунтованості характеризуються висновки до розділів та загальні висновки дисертаційної роботи.

Теоретична та методологічна основа представлених в дисертації досліджень ґрунтується на критичному аналізі значної кількості літературних джерел (загальний список складає 429 пунктів), значна частина яких — англомовні публікації вітчизняних та іноземних науковців у виданнях, цитованих в міжнародних наукометричних базах. Посилання на використану літературу застосовані відповідно до чинних вимог і наукової практики та

дозволяють виокремити власні наукові здобутки дисертанта від напрацювань цитованих ним науковців.

Інформаційною базою основних положень у роботі слугують законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, статистично-аналітичні дослідження Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), вітчизняні та закордонні наукові публікації, інформаційні та звітні матеріали окремих підприємств АПК України.

Обґрунтованість результатів дослідження та їх практичну цінність також засвідчує апробація на всеукраїнських та міжнародних конференціях, присвячених актуальним питанням міжорганізаційної взаємодії підприємств, напрямів та механізмів розвитку національної економіки в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів.

Таким чином, основні наукові положення, що виносяться на захист, є обґрунтованими, відповідають сформульованій меті та завданням, поставленим в дисертаційній роботі, а визначені здобувачем об'єкт і предмет дослідження повною мірою відображені в структурі та змісті дисертації.

3. Значущість дослідження для науки і практики

В дисертації сформовано авторський підхід побудови концептуально-теоретичних засад і методології управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах агропромислового виробництва. Отримані під час проведення дослідження наукові результати доведено до рівня методичних розробок та науково-практичних результатів, які характеризуються універсальністю застосування. Практичне застосування теоретичних, науково-методичних напрацювань використано в діяльності Вінницької торгово-промислової палати, Департаменту економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Хмельницької ОДА, Спілки економістів України, Ярмолинецької та Хмельницької районних

адміністрацій Хмельницької області – в плані налагодження регіональної мережі розвитку підприємств АПК та розробки стратегій його розвитку, активізації малого і середнього підприємництва агропромислового комплексу. Практична реалізація наукових положень дисертації знайшла відображення в діяльності ряду підприємств АПК в напрямках формування та забезпечення ефективної мережевої взаємодії, а саме: ПП «БОНДАР ПЛЮС М», ТМ «ZDOBLEW», ПрАТ «Деражнянське хлібоприймальне підприємство», ТОВ «УКР-ВОЛНАТ», ТОВ «Нові аграрні технології».

Наукові положення та результати дослідження Іжевського П.Г. також впроваджено та використовуються в навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні таких дисциплін як «Менеджмент», «Менеджмент гетерогенних організацій», «Сучасні концепції управління розвитком соціально-економічних систем», «Управління біржовою діяльністю».

4. Зміст та завершеність дослідження

Дисертація Іжевського Павла Григоровича «Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК» представляє собою самостійну наукову працю, яка характеризується завершеністю та в повній мірі розкриває підготовлені для публічного захисту наукові положення, результати теоретичних і прикладних досліджень, даних про практичне впровадження. Робота характеризується оригінальністю структури та наповнення, в достатній мірі відображає особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки.

5. Наукова новизна положень, висновків та результатів, одержаних у дисертації

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що автор на відміну від існуючих підходів, дотримуючись концепції інтегрування за принципами мережевої взаємодії як основи мінімізації витрат і нарощування ресурсного та ринкового потенціалів учасників, пропонує здійснювати

розбудову вітчизняного АПК на засадах, які потребують зміни парадигми відносин між сільським господарством і галузями, які його забезпечують й обслуговують з урахуванням сучасних тенденцій технологічних змін. Виходячи з цього, дисертант в своїх дослідженнях вирішує важливу наукову проблему – формування теоретико-методологічних засад управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК з обґрунтуванням науково-методичних рекомендацій для їх практичного застосування.

До положень, що вперше розроблені в дисертаційній роботі, слід віднести:

- концептуальну основу розвитку АПК в умовах глобалізації на основі науково-методичних підходів теорії фірми, теорії цінності та принципів мережевої взаємодії; вона спрямована на створення організаційно-економічних умов для розширення ринкових можливостей підприємств у разі участі в бізнес-мережах, вибору варіантів розвитку бізнес-мереж для максимізації доданої вартості в ланцюжках створення цінності (с.340-342);

- трактування змісту і структурного наповнення АПК з позицій системно-еволюційного і ціннісно-орієнтованого підходів, що слугуватиме науково-методичною основою для розроблення стратегії міжгалузевої співпраці в АПК з урахуванням потреб і технологічних можливостей біоекономіки та забезпечення зростання доданої вартості (с.124-137);

- концептуальну модель управління взаємодії підприємств в АПК на основі критерію ефективної агропромислової мережі, спрямованої на визначення оптимальних режимів взаємодії підприємств-акторів за інформаційної обмеженості та виокремлення детермінантів і сценаріїв її нестійкого розвитку(с. 231-235);

- систему показників-індикаторів для комплексної оцінки ролі підприємства в агропромисловій мережі; це дає змогу оцінювати значущість внеску кожного з учасників мережі в спільну додану вартість, що слугує

підставою для обґрунтування розподілу прибутків, отриманих від функціонування мережі (с.249-252).

Наукову новизну містять також результати, на основі яких удосконалено або дістали подальшого розвитку процеси управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК, а саме:

- науково-методичний інструментарій моделювання та оцінювання ефективності мережевої взаємодії підприємств на основі індивідуалізованої мультиатрибутивної моделі оцінки ефективності використання ресурсів підприємств-акторів, для визначення бізнес-процесів учасників мережі, які мають найбільший вплив на її ефективність (с.242-244);

- координаційні механізми бізнес-мереж як бізнес-систем, що дає змогу агрегаторам та підприємствам-учасникам підвищити ефективність мережевої взаємодії на основі узгодження інтересів, формування та досягнення спільних цілей (с. 264-266);

- науково-практичні рекомендації для визначення доцільності участі підприємства в агропромисловій бізнес-мережі у вимірах витрат, вигод та гнучкості підприємств-учасників у відновленні своїх економічних параметрів завдяки ресурсам мережі, що дає можливість обґрунтовувати рішення щодо входження/виходу з бізнес-мережі (с.327-329);

- система збору інформації за допомогою внесення змін до статистичних форм звітності для промислових підприємств, в яких враховано виробництво промислової продукції з сільськогосподарської сировини, що дасть змогу сформувати необхідний статистичний матеріал для оцінки структурних зрушень в національній економіці в напрямі збільшення глибини переробки та частки доданої вартості в структурі експорту продукції АПК (с. 356-359);

- систематизація наукових підходів до визначення структурних особливостей мережевих структур (с. 110-111);

- ключові положення теорії конкуренції в частині міжгалузевої інтеграції, яка розширює ресурсні й ринкові можливості учасників у розвитку

продуктів, технологій і ринків та може здійснюватися у формі мережевої взаємодії статичного або динамічного характеру (с. 76-79);

– термінологічний апарат теорії організації в трактування термінів «бізнес-мережа», «бізнес-система» і «бізнес-процес», на умовах структурної усталеності / неусталеності цих об'єктів управління, для забезпечення динамічного збереження балансу інтересів учасників бізнес-мереж (с.116-120);

– наукові погляди на структурування і зміст технологічних укладів в АПК з позицій переходу економіки до парадигми ресурсовикористання, яка ґрунтується на розвитку біотехнологій, для повноцінного використання ресурсного потенціалу усіх суб'єктів АПК і розширення їх ринкових можливостей на основі використання нових організаційних форм інтеграції (с. 178);

– термінологічний апарат мережевої економіки у вигляді дефініції «мережевий капітал» у вузькому та широкому розумінні для визначення порядку формування мережевого капіталу та розробки схеми реалізації мережевої взаємодії, що базується на моделі зв'язків між мережевим капіталом, створенням цінності та ефективністю учасників бізнес-мережі (с. 290-292).

Достовірність новизни наукових результатів підтверджено впровадженням результатів дослідження в органах державної влади, що займається розвитком АПК, та окремих підприємств, що входять або мають прагнення увійти до агропромислових бізнес-мереж.

6. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях дисертанта

Наукові положення, висновки і рекомендації здобуто автором особисто та в повній мірі відображено в 48 працях, з яких особисто автору належить 60,25 д.а., в тому числі: 1 індивідуальна монографія (17,2 д.а.), 5 монографій у співавторстві, 25 статей у наукових фахових виданнях, з яких 24 – у виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз та зарубіжних наукових виданнях; 15 – за матеріалами конференцій, 2 навчальних

посібники (у співавторстві). Кількість і обсяг публікацій відповідають вимогам, що ставляться до оприлюднення матеріалів докторських дисертацій.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст автореферату в повній мірі відповідає основним положенням дисертації. Автореферат містить загальну характеристику дисертації, основний зміст роботи (за розділами), висновки, список опублікованих праць за темою дослідження та анотації українською, російською та англійською мовами. Порівняння змісту автореферату і основних положень дисертації свідчить про їх ідентичність за структурною ознакою та змістовим наповненням.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Поряд із зазначеними позитивними сторонами дисертаційної роботи, вона містить певні дискусійні положення.

1. Серед огляду існуючих результатів досліджень в першому розділі в п.1.2 порівняно з іншими багато уваги приділяється інституціональній та неоінституціональній теорії фірми, теорії трансакційних витрат (с.68-75);

2. Найбільш поширеною та дослідженою формою міжорганізаційної взаємодії є кластер. На нашу думку, дисертант не достатньо повно приділив увагу цій економічній категорії при дослідженні можливостей міжорганізаційних інтеграційних утворень в агропромисловому комплексі (пункт 1.3);

3. В другому розділі роботи, автор досліджує біоекономіку та наводить статистичні показники обсягів її поширення в економіці ЄС (С.135-136), проте зовсім не конкретизує потенційні обсяги реалізації цієї моделі в Україні. При розгляді впровадження моделі «біоекономіки» в Україні (п. 2.3), акцентується увага лише на агропромисловому комплексі без врахування лісового та водного господарства;

4. Вважаю, що покращилося б сприйняття наукових результатів дисертанта в третьому розділі за допомогою доповнення статистичного аналізу вартісних показників кількісними показниками виробництва деяких видів сільськогосподарської та харчової продукції;

5. В третьому розділі (п 3.3) варто було б деталізувати соціально-економічну роль сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з позиції соціального захисту та реформи децентралізації в Україні;

6. В роботі досліджується ряд підприємств АПК, на основі яких формуються агропромислові бізнес-мережі статичного або динамічного характеру, що є досить цікавим з практичної сторони. Проте, розрахунок індексних показників запропонованих на с. 248 - 252 розраховано лише на прикладі однієї бізнес-мережі, створеної на основі ПрАТ «Деражнянське ХПП» та ТОВ «Деражня млин». Вважаємо, що поширення розрахунків на інші мережі, структури яких наведені в роботі, ще більше підвищили б її практичну цінність.

Водночас викладені зауваження принципово не зменшують наукову цінність та рівень дослідження, а лише стають приводом для додаткової дискусії при захисті дисертації.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Іжевського Павла Григоровича на тему «Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК», що представлена на здобуття вченого ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на належному науково-теоретичному та методологічному рівні, характеризується новизною результатів, які спрямовані на розв'язання важливої наукової проблеми – управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств вітчизняного АПК в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Представлена на захист дисертація відзначається науковим стилем викладу і поданим в логічній послідовності матеріалом, обґрунтованістю висновків та наукової новизни, практичним застосуванням основних положень дослідження.

На підставі вище викладеного, можна зробити висновок, що дисертація Іжевського Павла Григоровича за своїм змістом відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2013 року №567 зі змінами, та іншим чинним нормативним актам Міністерства освіти і науки України.

Текст дисертації, автореферату, кількість та якість публікацій за темою роботи, дають можливість стверджувати, що їх автор – Іжевський Павло Григорович, спроможний проводити власні наукові ґрунтовні узагальнення, висновки та на їх основі отримувати нові результати в економічній науці, а тому заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
науково-дослідної частини
Подільського державного
аграрно-технічного університету

А.М. Стельмашук

«Підпис А.М. Стельмашука затверджую»
Учений секретар Подільського державного
аграрно-технічного університету

О.Т. Кобернюк

ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Підпис Стельмашук
Кобернюк
Зав. канцелярією
21 05 2010